

Sedan jag nästan helt slutat att gå ut tillbringar jag mycket av min tid med att sitta i en av fåtöljerna och läsa om böckerna. Först på sistone har jag börjat intressera mig för förorden. Där talar författarna i regel om sig själva, de förklarar varför de skrivit sitt verk. Det förvånar mig: var det inte självklarare i deras värld än i min att föra vidare den kunskap man lyckats inhämta? De känner tydligen ett behov av att klargöra för läsaren att deras företag inte bottnar i fräckhet, att de har blivit ombedda att skriva och att de tvekade innan de samtyckte. Så egendomligt! Det är som om människorna inte hungrade efter kunskap och man måste be om ursäkt om man ville förmedla sitt vetande. Eller också berättar de varför de ansett det befogat att nyöversätta Shakespeare. Hur förtjänstfulla de tidigare tolkningarna än har varit har de brustit i det ena eller andra avseendet. Men varför översatte man när det borde ha varit så lätt att lära sig de olika språken och läsa alla verk man ville läsa utan denna mellanhand? Det är sånt som förbryllar mig. Visst, jag är mycket okunnig: tydligen vet jag ännu mindre än vad jag trodde. De talar med tacksamhet om dem som format dem, som öppnat

det ena eller det andra kunskapsfältet för dem, och eftersom jag inte begriper ett dyft av vad det handlar om, läser jag i allmänhet detta med en viss likgiltighet. Men så i går fylldes plötsligt mina ögon av tårar, jag tänkte på Théa och översköljdes av en väldig sorg. Jag såg henne framför mig, sittande på madrasskanten, med benen under sig, hur hon tålmodigt sydde med sin dåliga tråd av sammantvinnat hår som hela tiden gick av, hur hon hejdade sig för att se upp på mig, förvånad, genast klar över min okunnighet och beredd att lära mig det hon visste, bedrövad över att det var så lite, och jag kände hur det högg till i mig och jag började snyfta. Jag hade aldrig gråtit. Det gjorde ont i själen, lika fruktansvärt ont som av cancern i min mage. Och jag som aldrig säger ett ord längre, för det finns ingen som kan höra mig, jag började ropa, jag upprepade Théa! Théa!, jag stod inte ut med att hon inte var där, att hon gett vika för döden, låtit den slita henne ur min fumliga omfamning. Jag förebrådde mig för att jag inte hade hållit henne kvar, för att jag förstått att hon inte orkade mer, jag sa mig att jag hade övergett henne för att jag var så styv och stel, så som jag har varit i hela mitt liv, som jag kommer att vara när jag dör, att jag inte kunde hålla om henne med värme, att mitt hjärta var förstelnat, enfaldigt, och att jag inte hade känt min egen förtvivlan.

Aldrig någonsin hade jag varit så upprörd och jag kunde ha svurit på att detta var något som omöjligt skulle kunna

hända mig. Jag hade sett kvinnorna skaka i hela kroppen, gråta, skrika, men själv förblivit oberörd av deras dramatik, ett tyst vittne till deras känslor – som föreföll mig obegripliga – även när jag gjorde som de sa, för att hjälpa dem. Visst var vi alla insnärjda i samma tragedi, som var så oerhörd, så allomfattande att jag inte påverkades av något annat än den, men till slut hade jag börjat tro att jag var annorlunda. Och nu, medan snyftningarna skakade mig, måste jag sent omsider, alldeles för sent, erkänna att även jag hade älskat, att jag kunde lida och att jag, kort sagt, var mänsklig.

Det tycktes mig som om denna smärta aldrig skulle släppa, att den hade tagit mig i besittning för gott, att den definitivt skulle hindra mig från att ägna mig åt något annat, och jag fann mig i det. Jag tror att det är detta som man kallar att förgås av skuldkänslor. Jag skulle inte längre kunna stiga upp på morgonen, tänka, inte ens laga min mat och jag skulle långsamt duka under. Jag fann till och med ett slags dyster glädje i att föreställa mig hur jag lät mig sjunka ned i förtvivlan, när den fysiska smärtan plötsligt kom tillbaka, så våldsam och skärande att den avledde den själsliga. Och jag, som av förklarliga skäl aldrig finner något skrattretande, tyckte plötsligt att det var något komiskt över de där växlingarna och dubbelvikt av smärta började jag plötsligt skratta där jag låg.

När smärtan klingat av undrade jag om jag någonsin hade skrattat förut. Kvinnorna skrattade ofta och det

föreföll mig som om jag stundtals fallit in i deras skratt, men jag var inte säker på det. I den stunden insåg jag att jag aldrig tänkte på det förflutna, jag levde i ett ständigt nu och jag höll på att glömma min historia. Först ryckte jag på axlarna och sa till mig själv att det ju knappast var någon större förlust eftersom ingenting hade hänt mig, men strax blev jag förskräckt över tanken. För om jag nu var en mänsklig varelse, var min historia precis lika viktig som kung Lears och Hamlets, som den där William Shakespeare hade gjort sig omaket att skildra in i minsta detalj. Nästan mig ovetande fattades beslutet inom mig: jag skulle göra som han. Med åren hade jag lärt mig att läsa flytande, att skriva var mycket svårare, men jag har aldrig ryggat tillbaka inför en svårighet. Jag hade papper, pennor, jag hade kanske inte längre så mycket tid, men eftersom jag inte längre gav mig ut på några expeditioner var det inte så mycket som upptog min tid: jag beslöt att genast sätta igång. Jag gick ut i förrådet, tog fram köttet och lade det att tina: på så sätt skulle jag snabbt ha maten klar när hungern ansatte mig. Så slog jag mig ned vid det stora bordet och började skriva.

När jag skriver de här raderna är min berättelse avslutad. Allt ligger i ordning omkring mig och jag har slutfört den sista uppgiften som jag ålagt mig. Det tog mig bara en månad, den kanske lyckligaste månaden i mitt liv. Jag förstår det inte: mina minnen bestod ju faktiskt bara av denna egendomliga tillvaro som inte bjudit på så många

lyckliga stunder. Finns det i själva minnesarbetet en tillfredsställelse som är sin egen näring och är det man minns mindre betydelsefullt än själva akten att minnas? Det är ännu en fråga som kommer att förbli utan svar: det tycks mig som om jag bara består av sådana frågor.

Så långt tillbaka som jag kan minnas lever jag i källaren. Är detta vad man kallar minnen? De få gånger kvinnorna gick med på att berätta för mig om sådant som hänt dem i deras liv så handlade det om händelser, om möten och avsked, om män: för mig är det man kallar minnet bara den där känslan av att leva på samma plats, med samma människor, att göra samma saker, vilket bestod i att äta, uträtta sina behov och sova. Under mycket lång tid var den ena dagen på pricken lik den andra, men så började jag tänka och allt förändrades. Dessförinnan hände ingenting utom denna ständiga upprepning av exakt likadana gester och tiden tycktes mig stå stilla, även om jag vagt insåg att jag växte upp och att tiden gick. Mitt minne börjar med min vrede.

Jag kan naturligtvis inte säga hur gammal jag var. De andra hade varit vuxna länge när man kunde ana att jag var på väg in i puberteten. De första tecknen på det hade just visat sig: jag fick hår i mina armhålor och på mitt kön, mina bröst svällde lite, men sedan avstannade allt. Jag fick aldrig någon menstruation. Kvinnorna sa att jag hade tur, jag skulle inte besväras av blodet och behöva tänka på att vara försiktig för att inte sätta fläckar på madrassen, jag

slapp det trista besväret att varje månad tvätta de trasor som de måste knipa fast mellan låren så gott de kunde, det vill säga genom att spänna musklerna, eftersom de inte hade något att fästa bindorna med, och jag skulle inte behöva uthärda de magsmärtor som är så vanliga hos unga flickor. Men jag trodde dem inte: nästan alla hade mens och hur kan man uppfatta det som en fördel att inte ha vad alla andra har? Jag kände på mig att de lurade mig.

På den tiden ifrågasatte jag knappast saker och ting, och det föll mig aldrig in att fundera över vad menstruationen var bra för. Kanske var jag tystlåten av naturen, hursomhelst uppmuntrades jag inte av de svar som jag fick på mina sällsynta frågor. För det mesta suckade kvinnorna, vände bort blicken och sa något i stil med: "Vad har du för nytta av att veta det?", vilket fick mig att känna att jag besvärade dem eller gjorde dem sorgsna. Jag hade inget begrepp om vad det rörde sig om och jag envisades inte. Det var först långt senare som Théa förklarade för mig vad menstruation är. Hon sa också att ingen av kvinnorna var särskilt bildad, de var arbeterskor, maskinskriverskor eller expeditör – alltihopa ord som för mig aldrig fick någon exakt innebörd – och att de knappast var mer upplysta än jag. Men hursomhelst, när jag väl fått veta vad det var tyckte jag att de varit ogina som inte velat inviga mig. Det gjorde mig rasande. Théa sa att jag inte hade helt fel och försökte förklara varför de hade reagerat så: jag kanske återkommer till detta längre fram, om jag kommer

ihåg det, men vid det tillfälle som jag nu vill tala om var jag ursinnig, jag kände mig föraktfullt behandlad, som om jag inte haft förstånd nog att ta till mig svaren på de frågor jag ställde – som verkligen inte var många – och jag bestämde mig för att jag inte alls skulle bry mig om kvinnorna i fortsättningen.

Jag var hela tiden på dåligt humör, men jag visste inte om att jag var det, för jag kände inte till med vilka ord själstillstånden beskrivs. Kvinnorna vankade av och an, ägnade sig åt de fåtaliga vardagssysslorna, och frågade mig aldrig om jag ville delta. Jag kröp ihop för mig själv och betraktade det som fanns att se. När jag tänker rätt på saken: nästan ingenting. De satt och pratade eller också lagade de mat, två gånger om dagen. Efterhand kom jag att vända min uppmärksamhet mot vakterna, som ständigt rörde sig runt buren. De gick alltid tre och tre, några steg ifrån varandra, och iakttog oss, och regeln var att inte låtsas om deras närvaro, men jag blev nyfiken. Jag upptäckte att en av dem var annorlunda: längre, smalare och, förstod jag senare, yngre. Det intresserade mig mycket. När kvinnorna var på gott humör väckte de liv i sina minnen av männen, av kärleken, de skrattade som tokiga och gjorde sig lustiga över mig när jag frågade vad det var som var så roligt. Jag gick igenom det jag visste: kyssarna, omfamningarna, de menande blickarna, tåflörtandet – det förstod jag inte alls – och sedan den sjunde himlen – herregud, eftersom jag aldrig sett någon

himmel, vare sig den första eller alla de andra, dröjde jag inte vid den – men också deras klagan över männens brutalitet, det gör ont, de tar inte hand om kvinnorna, de gör dem med barn och går sin väg med ett ”Hur ska jag veta att barnet är mitt?”. Ibland förklarade de att de ingenting förlorat, andra gånger brast de i gråt. Mitt öde var att förbli oskuld. En dag samlade jag mod till mig för att komma över vreden och frågade Dorothee, den minst avvisande av de båda gamla kvinnorna.

– Stackars liten!

Och efter några suckar kom hon med det vanliga svaret:

– Vad skulle du ha för nytta av att veta, du som aldrig kommer att råka ut för det?

– För att veta, sa jag ursinnig och upptäckte på så sätt varför det var så viktigt för mig.

Hon förstod inte att man kan vilja veta något som man inte har användning för och jag fick ingenting ur henne. Med all säkerhet skulle jag dö orörd, men jag ville åtminstone ha min nyfikenhet stillad. Varför envisades de allihop med att inte berätta något? Jag försökte trösta mig med att deras hemlighet inte var något annat än en offentlig hemlighet, eftersom alla kände till den. Var det för att återskapa lite glans omkring den som de förvägrade mig den, var det för att skänka den samma lyster som en underbar skatt som de – genom att tiga – skapade en flicka som inget visste och som skulle betrakta dem som förvaltare av en underbar skatt, höll de mig kvar i okunskap

bara för att kunna låtsas att de inte berövats allt? Ibland påstod de att det berodde på blygsel, men jag såg nog att när de var för sig själva så hindrades de inte av någon blygsel, de tisslade och tasslade, de bubblade av skratt, de var oanständiga. Jag skulle aldrig älska med någon, de skulle inte heller göra det mer: kanske var vi jämställda och kanske försökte de trösta sig genom att beröva mig det de kunde beröva mig.

Ofta, innan jag somnade på kvällen, tänkte jag på den där vakten som var ung. Jag utnyttjade det lilla jag hade lyckats gissa mig till: i ett annat liv skulle han ha kommit och satt sig bredvid mig, han skulle ha bjudit upp mig till dans, han skulle ha talat om vad han hette, jag skulle ha haft ett namn och jag skulle ha sagt honom det, vi skulle ha pratat och om vi hade gillat varandra skulle vi ha promenarat hand i hand. Kanske skulle jag inte ha tyckt att han var intressant: han var den ende av våra sex fångvaktare som inte var gammal och värkbruten, säkert översåg jag med mycket för att jag aldrig hade träffat någon annan ung man. Jag försökte föreställa mig vårt samtal i denna andra tillvaro som jag inte lärt känna: Kommer det att vara vackert väder i morgon också? Har ni sett de nyfödda kattungarna hos grannen? Er faster skulle visst ut och resa? Men jag hade ju aldrig sett några kattungar och vad vackert väder var hade jag inte en aning om, vilket förkortade mina drömmier. Då tänkte jag i stället på kyssar, så exakt som möjligt föreställde jag mig vaktens mun, som var ganska stor, med

fint tecknade läppar, ganska tunna – vissa kvinnors alltför fylliga läppar tyckte jag inte om. Jag föreställde mig hur jag närmade mina läppar till hans men kanske måste man veta lite mer för jag kände ingenting särskilt.

Utom en kväll. I stället för att somna av ren tristess medan jag försökte föreställa mig en kyss som aldrig skulle utväxlas råkade jag erinra mig att kvinnorna hade talat om förhör och förvånats över att det aldrig hade förekommit några sådana. Jag broderade vidare på det lilla de hade sagt: jag föreställde mig att de kom och hämtade en kvinna, förde bort henne, skrikande och skräckslagen. Ibland såg man henne inte mer, andra gånger kastades hon in till oss nästa morgon, med brännsår över hela kroppen, skadad, jämrande, det var inte alltid hon överlevde. Jag tänkte: Åh! om det hade funnits förhör! Då skulle han komma och hämta mig, jag skulle lämna rummet där jag alltid hade vistats, han skulle släpa mig genom okända korridorer, något skulle hända!

Min fantasi arbetade med otrolig snabbhet: pojken som beslutsamt knuffade mig framför sig verkade helt gå in för uppgiften, men så fort vi kommit runt hörnet, var utom synhåll, stannade han, vände sig mot mig, smålog och sa: Var inte rädd, och så tog han mig i sin famn. Då genomfors jag av något oerhört, ett överväldigande skalv, och ett ofantligt ljus exploderade i min kropp, jag tappade andan – men återfick den lika snabbt för det hela varade så förtvylat kort.

Efter detta förändrades mitt humör. Jag försökte inte längre förmå kvinnorna att berätta sina hemligheter, för jag hade själv en. Det visade sig svårt att framkalla detta skalv, jag tvingades berätta allt längre och mer komplicerade historier för mig själv. Och till min stora sorg kunde jag inte uppnå den där känslan två gånger i följd, fast jag skulle ha velat att den varade i timmar, jag ville så gärna genomströmmas av den, i utsökt harmoni, dag och natt, smekas av den som slätternas sällsynta örter smeks av en lätt bris som blåser dagar i sträck, vilket jag inte skulle få se med egna ögon förrän långt senare.

I fortsättningen ägnade jag mig helt och hållet åt att framkalla detta skalv. Jag var tvungen att fantisera ihop de mest otroliga omständigheter där vi båda var ensamma, eller åtminstone befann oss avsides från de andra, där vi stod ansikte mot ansikte och jag, efter många svåra provningar, fick den gudomliga överraskningen att känna hans armar runt min kropp. Min fantasi utvecklades. Jag fick lov att mycket målmedvetet öva upp den, för jag kunde inte använda mig av samma berättelse två gånger, den där överraskningseffekten var absolut nödvändig, det märkte jag sedan jag flera gånger försökt föreställa mig den där ljuva beröringen som fört mig upp till molnen, utan att känna minsta skälkning. Det var verkligen mycket svårt för jag var på en och samma gång den som hittade på historien, berättaren och åhöraren som måste överraskas och överrumplas. Så här efteråt är jag förvånad över att jag

kunde övervinna så många hinder! Hur snabbt måste inte min fantasi ha arbetat för att jag inte skulle ana förvecklingarna, så att jag skulle överväldigas av det oförutsedda! Första gången, när jag fick den där idén om förhöret, hade jag aldrig någonsin provat att berätta en historia för mig själv, jag visste inte ens att man kunde göra det. Jag blev helt förtrollad av denna lek, lika fascinerad av den nya sysselsättningen som av själva berättelsen. Sedan blev jag snabbt van, en berättelsens tekniker, jag kunde avgöra om en början var svag, om berättelsen riskerade att hamna i en återvändsgränd, ja, jag kunde till och med ta tillbaka händelser för att få dem att stämma bättre med förloppet. Jag gick så långt att jag hittade på personer som regelbundet återkom, som förändrades med sina olika roller och som kom mig mycket nära. Jag var mycket nöjd med dem och det är först nu när jag läser böcker som jag kan se att de var ganska enkelt hopkomna.

Jag fick hitta på mer invecklade historier: jag tror att något inom mig visste vad jag förväntade mig av dem och motsatte sig det, jag var tvungen att överraska mig själv. Ibland fick jag berätta i flera timmar och på så sätt föra min inre publik på villospår så att den glömde sin misstänksamhet och gav sig hän åt att lyssna, lät sig roas och sänkte garden. Så kom det förunderliga ögonblicket, pojkens blick, hans hand på min skuldra och så det extastiska skalvet. Sedan kunde jag sova. Kanske gjorde jag en inre lyssnare besviken när jag tvärt avslutade berättelsen,

kanske tyckte han mer om berättelsen än om känsloupplevelsen och drog därför hela tiden ut på den och skulle gärna tagit ifrån mig den för sitt eget nöjes skull. Mitt under berättelsens gång kunde det hända att jag försökte köpslå med honom: jag är trött, jag skulle vilja sova, låt mig få känna det där skalvet, jag fortsätter i morgon. Men det hjälpte inte, han lät sig inte luras.

Kvinnorna märkte att jag hade förändrats. De iakttog mig en stund, de såg mig alltid sitta med uppdragna ben och hakan stödd mot armarna och jag antar att min blick förlorade sig i fjärran. Jag märkte det inte för jag brydde mig inte alls om dem längre, och jag blev förvånad när Annabelle kom och frågade mig:

– Vad gör du?

– Jag tänker, svarade jag.

Det gjorde henne förbluffad. Hon stod kvar en stund och väntade på att jag skulle säga något mer, sedan gick hon iväg med mitt svar till de andra. De diskuterade lite och sedan återkom Annabelle.

– På vad?

All min vrede steg åter upp inom mig.

– När jag frågade er vad man gör när man älskar ville ni inte svara mig. Skulle jag då berätta för er vad som äger rum i mitt huvud? Behåll era hemligheter om det roar er, men inbilla er inte att jag ska berätta mina.

Hon rynkade ögonbrynen och återvände till de andra. Den här gången blev diskussionen långvarigare. Aldrig

tidigare hade jag sett dem tala så länge och förbli allvarliga, i vanliga fall började de gapskratta efter tio minuter. Det verkade som om jag hade satt igång nya tankar i deras huvuden. Nu reste sig en annan kvinna och kom fram till mig, den äldsta och mest respekterade, Dorothee, som inte ens jag tyckte illa om. Hon slog sig ned och betraktade mig enträget. Det störde mig mycket för hon avbröt vid ett mycket lovande tillfälle en berättelse som jag hade arbetat mycket länge på: man skulle stänga in mig, ensam, i en cell och jag hade hört några ord utväxlas angående vaktavlösningen, jag kunde hoppas på att nattens fångvaktare skulle bli den unge mannen. Hur skulle jag kunna fortsätta berättelsen inför den här gamla kvinnan som iakttog mig utan att säga ett ord? På sin höjd kunde jag försöka hålla kvar situationen: jag var ensam, jag flämtade, jag var rädd, jag hörde röster och vapen som klirrade i korridoren, jag visste inte vad som pågick, stämningen av brådska och uppståndelse skrämde mig. Jag försökte frysa scenen i mitt minne medan jag betraktade Dorothee som betraktade mig, jag sa mig att om skilvet inte kom snart var jag tvungen att förse scenen med något slags innebörd och vad sjutton kunde framkalla det oförutsedda i den orörliga värld där vi levde, kvinnor instängda i så många år att de förlorat tideräkningen?

– Det sägs att du har hemligheter, sa hon äntligen.

Jag svarade inte för det var ingen riktig fråga. Jag förstod att hon ville göra mig osäker med sin inträngande

blick och sin tystnad. Tidigare, när jag ännu inte hade hittat den inre värld dit jag drog mig undan, när jag fortfarande var nyfiken och foglig, skulle jag säkert ha låtit mig skrämmas, jag skulle ha frågat mig vad jag kunde ha gjort för att förtjäna den här granskningen och jag skulle ha varit rädd för bestraffningen. Men nu visste jag att jag var utom räckhåll för dem: straffet bestod bara i att man ställdes utanför, utestängdes från deras ytliga och fladdriga samtal om allt och ingenting och det var precis vad jag önskade för att i lugn och ro kunna fortsätta mitt hemliga sökande.

När jag inte reagerade rynkade hon ögonbrynen.

– Jag tilltalade dig. Hövligheten kräver att du svarar.

– Jag har inget att säga. Man har berättat för er att jag har hemligheter. Ni berättar för mig att man har sagt det till er. Utmärkt. Och?

– Jag vill att du berättar dina hemligheter.

Jag började skratta, vilket jag var den första att överraskas av. Jag hade vant mig vid att respektera kvinnornas vilja, framför allt de äldstas, eftersom de tillerkändes en viss auktoritet, men i och med att jag inte längre kunde förstå vad denna auktoritet grundade sig på var situationen förändrad. Plötsligt upptäckte jag att de inte hade någon makt. Vi var alla på samma sätt instängda utan att veta varför, övervakade av fångvaktare som, endera av förakt eller för att de beordrats därtill, aldrig sa ett ord till någon av oss. De gick aldrig in i buren. De uppenbarade sig alltid

tre och tre, utom vid avlösningen då man plötsligt kunde se sex av dem tillsammans, och de talade inte sinsemellan. När det var måltidsdags öppnades en av dubbeldörrarna i den stora porten, en man sköt in en vagn i gången mellan buren och väggen och en annan låste upp en liten lucka i buren och räckte fram matvarorna genom den. De svarade inte på frågor och det var länge sedan vi slutat att ställa några till dem. De gamla kvinnorna var lika maktlösa som de yngre. De hade tillskansat sig något slags inbillad makt, en makt över ingenting, ett ordlöst samförstånd som skapade en meningslös hierarki, eftersom det inte fanns några privilegier som de kunde tilldela eller ta ifrån någon. I själva verket stod vi på absolut jämställd fot.

Jag satt blickstill i några sekunder, medan insikten klarnade om dessa välbekanta självklarheter som plötsligt tedde sig som förbluffande avslöjanden, och betraktade stint Dorothee. Jag erinrade mig vad hon hade sagt.

– Ni vill veta mina hemligheter. Men det enda ni kan göra i det fallet är att upplysa mig om er vilja.

Jag iakttog intresserat hur hon skulle ta emot mina ord: först, när hon såg att jag började svara såg hon belåten ut, hon inbillade sig nog att hon fått mig att lyda. Så lyssnade hon, hon förstod innebörden i mina ord, men den var så överraskande att hon trodde att hon inte hade förstått.

– Vad menar du?

– Tänk över det. Precis vad jag sa.

– Du har inget sagt.

– Jag har sagt att jag inte tänker berätta mina hemligheter. Ni sa att ni ville få reda på dem, det var inget nytt för mig, det visste jag redan. Ni tror att det räcker att ni säger till mig att ni vill få reda på mina hemligheter för att jag ska berätta dem för er.

Det var precis hennes inställning.

– Ja, det är så det ska gå till, instämde hon.

– Varför det?

Det fick henne att tappa fattningen. Jag såg att hon inte ens funderade över min fråga, så förvånad var hon över att man kunde ställa den. Hon hade tagit över en tradition som jag aldrig hade ingått i. När en äldre kvinna ber en yngre om ett svar måste den yngre ge henne det. Det var en regel som aldrig hade ifrågasatts, men jag som vuxit upp i dessa källarvalv hade ingen anledning att underkasta mig den. Efter ett ögonblick:

– Vad menar du med det, varför?

– Varför skulle jag svara er? Varför är det självklart för er?

Hennes blick flackade. Hon försökte tänka efter, men hon var inte van vid det, det såg ut som om hon greps av svindel och klängde sig fast vid första bästa tanke som for genom hennes huvud:

– Du är oförsämd, sa hon, lättad, som om hon hade funnit en mening i de obegripliga ord som jag hade uttalat, säker på att det räckte för att återgå till de invanda mönstren, till konventionerna, till de vedertagna klyschorna.

– Ni är en dumbom, svarade jag, som berusad av mina nya insikter, och detta samtal är absurt. Ni tror att ni har makt och ändå är ni som vi alla hänvisad till att ta emot er del av maten ur fiendens hand och ur stånd att straffa mig om jag gör uppror mot er! Här är all annan auktoritet än deras egen förbjuden, ni kan varken slå mig eller ta ifrån mig något. Varför skulle jag lyda er?

Den här gången var det uppenbart att hon inte förstod ett ord. Jag tror att hon önskade att hon hade varit döv. Hon muttrade, rörde lite på sig där hon satt och vinkade sedan till två yngre kvinnor som kom och hjälpte henne upp, vilket hon egentligen inte behövde, och så återvände hon till sin vanliga plats längst in i buren. De andra stirrade på henne utan att våga säga något. Hon slöt ögonen för att alla skulle tro att hon tänkte och så somnade hon.

– Det är för att hon är så gammal, sa de yngsta. Det är för stora påfrestningar för en kvinna i hennes ålder.

De började sorla igen och jag fortsatte med min historia. Jag återfann den mörka cell i vilken man isolerat mig. Jag var inte sårad, fångvaktarna arbetade alltid med stor precision för att tvinga fram underkastelse utan att behöva tillgripa våld. Jag hade krupit in i ett hörn, förskrämd och bestört över den undergivenhet jag visade: hopkrupen, skälvande – var det passande för en som just hade utmanat en av de mest respekterade kvinnorna i buren, som hade sett henne stint i ögonen och kallat henne för dumbom? Hon hade blivit svarslös. En glädjeilning for igenom mig,

det var, tror jag, min första erfarenhet av intellektuell njutning. I min fantasicell måste jag resa mig upp och här måste jag le, utmana dem. Jag hade svårt att koncentrera mig på min berättelse, det lilla slag jag just hade utkämpat hade behagat mig och jag hade lust att tänka på det, men det skulle inte ge mig något skalv eftersom den unge fångvaktaren inte fanns med där, och jag uppbådade min inre disciplin för att komma tillbaka till mitt personliga universum.

Hade kvinnorna varit kloka skulle de ha hejdat sig där. Fortfarande kunde de ha låtsats att ingenting hänt och inte behövt utsätta sig för en kamp på ojämna villkor. Jag hade förstått att jag var lika stark som de och att de inbillade sig att min hemlighet var oändligt värdefull. Det de visste om kärlek hade förefallit mig vara det mest åtråvärda som tänkas kunde, så länge de inte ville dela med sig av denna kunskap till mig. Hädanefter struntade jag i deras småsinthet, jag sa mig att i en annan tid skulle jag ha fått vad jag velat av förste bäste pojke, att jag genom att böna och be kvinnorna hade gett dem ett övertag som de aldrig hade haft och som jag i min okunnighet tillerkände dem utan att de hade gjort sig förtjänta av det. Men nu, när deras nyfikenhet var väckt, fick de i sin tur känna på uteslutning och förtret. Jag hade hittat på det där skalvet för att trösta mig: de fortsatte att hetsa upp sig, men de var vanmäktiga och det enda de hade att tugga på var sin egen irritation. De började övervaka mig.